

N:o 57.

Af herr A. Törngren, om tillägg till § 16 i riksdagsordningen.

Om det är obestriddigt, att sanning, öppenhet och ärlighet bäst befordra enskild och allmän välfärd, så ligger det obestriddigt vigtpå, att i politiska förhållanden ej mindre än i de enskilda all flärd så mycket som möjligt aflägsnas. Visserligen lär en viss grad af underordnande under enskilda intressen vara oskiljaktigt från det politiska lifvet, men detta borttager ej den moraliska skyldigheten att sträfva så långt man kan till åstadkommande af sanning i våra politiska förhållanden.

Ett af de områden, på hvilka detta behof är mest i ögonen fallande, är de offentliga valens. Redan det, att i de flesta fall en enkel majoritet med blott en rösts öfvervigt kan beherska hela den stora minoriteten och fullständigt undertrycka dess önskningsar, innebär någonting högst oegentligt och orättvist, ehuru det är häfdvunnet och rättsligen erkänt. En reform i röstsättet till bevarande af minoritetens rätt pro rata parte (i förhållande till antalet) vore derfor i hög grad önskelig; men som det är allt för antagligt, att förslag i den riktningen alls icke stämde öfverens med vår tids skaplynne, vore det antagligen föga praktiskt att framkomma med ett sådant. Det gifves emellertid andra områden af röstutöfningen, der mindre genomgripande åtgärder med lätthet låta sig verkställa.

Utän att beröra den oegentlighet, som onekligen ligger deri, att flera städer måste slås tillsammans till en valkrets, hvarigenom den ena stadens invånare nödgas rösta på en person i den andra, hvilken flertalet valmän ej känna eller ens känna till, kan man med skäl fråga, huruvida ej *valen i våra större städer* ofta blifva ett föga troget uttryck för befolkningens önskningsar.

I en stad som Göteborg skall man till exempel vid ordinarie val-

tillfällen välja 9 riksdagsmän och 29 stadsfullmäktige. Ingen får rösta på mindre antal personer än 9 i förra fallet och 29 i det senare. Nu är det högst osannolikt, i senare fallet nästan omöjligt, att valmännen hvar för sig hafva tillräcklig kännedom om så många personers åsikter, afsigter och offentliga duglighet för att kunna med godt samvete inför det allmänna bästa befordra deras val. Listor uppgöras visserligen på förberedande mer eller mindre allmänna möten, men dessa listor blifva på samma grund ej ens ett troget uttryck af de respektive mötesmedlemmarnes uppfattning. Sedan börjar striden om *listor*, föga om *personer*. Att välja helt och hållet efter egna önskingar och enskild kännedom om förhållandena, utan afseende på de en gång uppgjorda listorna, går ej an, ty det är att kasta bort sina röster. Om alltså en valman med någon liflighet önskar en af honom känd man vald, så är den första förutsättningen, att dennes namn skall finnas på en *lista*. Antaget att ifrågavarande valman ej känner och ej intresserar sig för mer än denna ende — och sådant inträffar med de fleste, så snart en persons namn råkat blifva en partifana — så har han för vinnande af sitt ändamål ingenting annat att göra än att acceptera den *lista*, på hvilken ifrågavarande kandidats namn står jemte i ena fallet 8, i andra fallet 28 för honom okända eller honom likgiltiga personers. Han har således blindvis valt respektive 8 och 28 personer. Omdömet om ett sådant tillvägagående kan rätteligen ej utfalla gillande.

Annorlunda skulle saken ställa sig, om valnämnden hade rättighet att *inom det erforderliga antalet* förtroendemän välja på huru få eller huru många de vilja. Härigenom skulle erhållas ett, om ej fullt troget, så dock vida trognare uttryck af hvad de respektive valmännen verkligen önska. Genom inverkan af en redbar press skulle för öfrigt den anden snart nog göra sig gällande, att det är origtigt att välja på personer, om hvilka man ingenting vet, och blott därför att de råka att vara upptagna på en lista, samt att man handlar föga betänksamt, då man jemte *en* eller *ett par* personer, som anses kunna befordra hvad man sjelf betraktar såsom godt, väljer en mängd andra, som kunna helt och hållet neutralisera eller tillintetgöra dennes eller dessa begges sträfvanden.

Med mycket stort skäl klagar man öfver den kommunala rösträtens ojemna fördelning. På landet leda nuvarande rösträttsbestämmelser till så uppenbara orimligheter, som den, att hela det kommunala inflytandet lägges i en mans hand, hvarigenom denne kan godtyckligt bestämma skatter, som kunna förträffligt tjena hans egna ändamål, men, relativt taget, drabba de öfrige skattskyldige vida hårdare än

honom sjelf. I städerna kunna liknande orimligheter numera ej gerna förekomma, helst lagstiftningen tillerkänner medelklassens skattdragande ett ganska betydligt inflytande gent emot de rikaste; men faktiskt ställer sig dock saken så, att några få inflytelserika medborgare med nu bestående röstsätt diktera valen.

Det är nemligen alldeles klart, att den stora mängden af valmän, som, derest man vill sig af sin rösträtt begagna, tvingas att rösta på ett flertal för den röstande obekanta eller likgiltiga personer, måste blifva ett viljelöst redskap för de tongifvande personer, som tagit initiativ vid listors uppsättande, och som i klokhetens intresse lemnat sin koncession på ett eller ett par af de utaf de mindre valmännen omfattade namn.

Oegentligheten, för att ej säga något värre, i ett sådant förhållande lärer väl af ingen, som har sinne för rätt och billighet, kunna förnekas.

Att mången, som eljest och i allmänhet är en varm vän af hvarje framåtskridande till ett bättre, står tveksam, då det gäller verkställigheten af genomgripande reformer, är en företeelse, många gånger lika aktningvärdt som förklarlig. Men hvad som säkerligen är mindre aktningvärdt än förklarligt, är att förena *utöfningen* af lagstadgade rättigheter med sådana former, att rättigheten blifver i de flesta fall illusorisk.

En annan olägenhet med den nu brukliga röstutöfningen, och som här ej blifvit påpekad, är att de olika stadsområdena allt för svagt eller alls icke blifva representerade.

Att lägga en sådan hämsko på valrätten är ej vår lagstiftnings mening. I det afseende, hvarom här är fråga, stadgar riksdagsordningens § 16, att städer må för val af riksdagsmän *kunna* indelas i valkretsar, samt förordningen om kommunalstyrelse i stad, att stad må för val af stadsfullmäktige äfvenledes kunna indelas i valkretsar. Denna sålunda medgifna rättighet borde på ofvan antydda skäl alltid i de kommuner, der sådant kan komma i fråga, tagas i anspråk. Men så sker ej, hvadan i en stad, sådan som t. ex. Göteborg, de röstades stora flertal intager en högst osjelfständig ställning, en ställning, som alls ej öfverensstämmer hvarken med riksdagsordningens eller kommunalförordningarnas anda och mening.

Hvad jag här tager mig friheten föreslå, har sålunda ett dubbelt syfte: att nemligen å ena sidan bevara den enskilda valmannens frihet att i hvarje fall rösta efter öfvertygelse, å den andra ock befordra

olika stadsområdets likställighet vid utöfvande af politiska och kommunala rättigheter.

Jag får alltså värdsamt föreslå, att Riksdagen för sin del beslutar,

att slutorden i riksdagsordningens § 16 må erhålla följande lydelse: och skall, der flere riksdagsmän utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, indelas i valkretsar, hvilka välja hvar sin riksdagsman.

Angående sättet för verkställigheten af ett sådant stadgande anser jag, att saken kunde ordnas enligt följande bestämmelser: valkretsar bildas, så vidt möjligt är, för hvarje fullt tal af 10,000 invånare. Öfverskjutande invånareantal intill 10,000 fördelas på de öfriga valkretsarne.

Valen förrättas om möjligt inom respektive valkretsar eller i deras närhet.

Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Om remiss till konstitutionsutskottet anhålles värdsamt.

Stockholm den 26 januari 1887.

Aug. Törngren.